

175. éve született Mikszáth Kálmán – beszámoló a palócföldi jubileumi megemlékezésekről

2022. január 15-16.

Mikszáth Kálmán születésnek jubileumi, 175. évfordulóján hosszú volt a rendezvényekre meghívók listája – Mikszáth Kálmán Társaság, Magyar Irodalomtörténeti Társaság Nógrád Megyei Tagozata, Szlovák Nemzeti Múzeum Magyar Kultúra Múzeuma Pozsony, Balassagyarmat Város Önkormányzata, Anyanyelvápolók Szövetsége – ezt talán meglepődéssel fogadta volna a Nagy Palóc.

Talán meglepődéssel, de bizonyára találó, csípős megjegyzései sem maradtak volna el 2022-ről, hiszen a még életében neki „adományozott” Mikszáthfalva helyett ismételten Szklabonyára látogattak az emlékezők, Balassagyarmaton sem találna pecsovics szállodát, mást is alig, hogy az újkori kortesküzdelmekről ne is beszéljünk.

*

2022. január 15-én tehát Szklabonyán, az egykori szülőház előtti Emlékkőtől a felújított Emlékházig vezetett a megemlékezők útja. Az utóbbinál **Jarábik Gabriella**, a Szlovák Nemzeti Múzeum Magyar Kultúra Múzeumának igazgatója mondott a koszorúzás előtt ünnepi beszédet.

fotó: trikk/facebook

Az Emlékházról – amit **Dr. Praznovszky Mihály** kurátor mutatott be – többet mondhat egy személyes látogatás, annál is inkább, mert annak anyaga teljesen megújult.

Erről a felvidek.ma hírportál szokásosan részletes és alapos [beszámolója](#) kedvcsinálónak szolgálhat.

*

Balassagyarmaton, január 16-án délelőtt a Vármegyeháza előtti Mikszáth szobornál kezdődtek a megemlékezések. Ünnepi beszédet mondott **Gintli Tibor**, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság elnöke, Mikszáth gondolatait idézte fel **Hirtling István** színművész, közreműködött **Simon Katalin** népdalénekes, a megemlékezést szervezte, vezette **Pásztor Sándor**, a Mikszáth Kálmán Társaság alelnöke.

Ezt követően a Városházán – amelynek dísztermét háromnegyedig megtöltötték az érdeklődők – került sor az előadásokkal kísért megemlékezésre. A rendezvényt **Pásztor Éva**, a Mikszáth Kálmán Társaság tagja szervezte és moderálta.

Pásztor Sándorné

Megnyitójában **Csach Gábor** polgármester emlékeztette a hallgatóságot, az egykori Magyar Király Szálló épületében vannak, az ő dolgozószobája pedig Ferenc József hálólhelyeül szolgált egykoron.

Mikszáthról szólva többek között elmondta, az írónak különös tehetsége már a tisztaeszlári vérper tudósítójaként megmutatkozott, már akkor is úgy tudta megvalósítani azt a ma is követendő értelmiségi álláspontot, hogy hallgattassék meg minden fél.

Barna János a Nógrád Megyei Közgyűlés alelnöke – aki megköszönte a szervezők magas színvonalú munkáját – mondott ünnepi köszöntőt Skuczi Nándor elnök távollétében.

Így az ő előadásában hallhattuk a mindig tartalmasan összeállított elnöki mondanivalót, többek között azt, *„nem igaz, hogy a művészet mindig ellenzéki, hiszen maga Mikszáth munkássága ennek cáfolata, pontosabban se nem kormánypárti, se nem ellenzéki, hanem mélységesen emberi.”* – szólt erről a szónok, továbbá azt:

„Mikszáthot elsősorban nem azért szeretjük, mert politizált, hanem annak ellenére, hogy politizált is. Az eddig meglehetősen pejoratív palóc kifejezés az ő révén nyert új értelmezést...mi szerint igen dolgozók, nagyon családszerető, tisztelettudók, jó vendéglátók, ugyanakkor székelyesen csavar eszű, humoros nép.”

Barna János

Az író kvalitásainak további dicsérete után Barna János aktuális információt osztott meg a résztvevőkkel. A közgyűlés döntése értelmében a Nógrád Megyei Önkormányzat 2023-tól új megyei elismerésként, a Madách ünnepség keretében átadandó **Mikszáth Kálmán díjat** adományoz, ehhez pedig 1-1 M Ft pénzjutalom társul „*a magyar nyelven alkotó művészeink megbecsülésének kifejezésére.*”

Dr. Praznovszky Mihály irodalomtörténész, a Mikszáth Kálmán Társaság örökös elnöke felsorolta az évfordulós események főbb helyszíneit, ünnepségeit, köztük az író rimaszombati iskolájánál lezajlott is: „*Az épület falára visszatették az emléktáblát, amit évtizedekig azzal a jelszóval nem tették vissza, hogy nem találják. Megtalálták.*”

Majd mikszáthi őszinteséggel megemlítette: „*40 éve járok Szklabonyára, de ez volt az első alkalom, hogy igazán jól éreztem magam ebben az ünnepi forgatagban. Hála érte Jarábik Gabrielláéknak és a helybelieknek...igaz, a pogácsán nem volt kolbász.*”

Ő is megtekintésre ajánlotta a kívül-belül megújult szklabonyai Emlékházat, majd azt javasolta a megyei közgyűlésnek („*még nincs késő*”) hogy nyilvánítsa a 2022-es évet Mikszáth emlékévvé és „*ehhez csatoljon emlékbizottságot és sok-sok millió forintot, mert pénz nélkül nem lehet ünnepelni.*” Hivatkozott Mikszáth szavaira: „*Nógrád vagy tesz valamit vagy nem, de ha teszi, nem teszi félig.*”

Az előadások előtt **Hirtling István** Jászai Mari-díjas színművész olvasott fel Mikszáth beszédéből, amit a 40. éves írói jubileumi ünnepségen a Vigadóban mondott el, majd

Hirtling István

Simon Katalin népdalénekes dalbetéteket énekelt.

Simon Katalin

*

A tudományos előadásokat **Dr. Gréczy-Zsoldos Enikő** egyetemi docens nyitotta meg, *Mikszáth Kálmán balassagyarmati „tollrajzai”* címmel.

Dr. Gréczi-Zsoldos Enikő

Természetesen nem képzőművészeti alkotásokról volt szó, hanem jellemrajzokról, ezeket az író „Balassagyarmat közhelyei” c. háromrészes karcolataiban, a Nógrádi Lapok 1873. januári lapszámaiban tette közzé. A „közhelyek” valóságos vendéglátóhelyek voltak, szállodák, éttermek, kocsmák, sőt zugkávéház is, az ott megismert különleges figurák valóban Mikszáth tollhegyére kíváncsoztak. A tekintélyes Balassa szálló, a Deutsch (zug)kávéház, a pecsovics Zichy szálló voltak az író megfigyeléseinek fő helyszínei, a jellemrajzokba a megyeszékhely más illusztrisai is belekerültek.

Rácz Rita, a Palóc Múzeum muzeológusa, akinek éppen Madách-Mikszáth a fő kutatási területe, *Szögedi-e a Jó palóc* címmel tartotta meg előadását.

Rác Rita

Közismert, hogy Szeged fontos állomáshelye volt az íróknak, ráadásul Móra szerint a jó palócok tulajdonképpen jó szegediek, Mikszáth pedig inspiráló közeget nyert Szegeddel, ottani tapasztalatai megalapozták későbbi sikereit.

A fővárosi sikertelen évek után Mikszáthot a Szegedi Naplóhoz hívják 1878-tól jó két évet dolgozott az ellenzéki lapnál. Írásai itt nyernek néprajzi, szociografikus elemeket, ráadásul A jó palócok novellái is jórészt a szegedi évek alatt születtek. Bede Anna balladája, de más történetek is a szegedi évek alatt gyűjtött „kavicsokból” állnak össze, amelyeket az író „begyűjtve” immár remekművekké formált - mondta el Rác Rita.

Dr. Nagy Csilla irodalomtörténész, kritikus *„A kert poétikája Mikszáth Kálmán prózájában”* címmel tartott előadást.

A kert, a természet számos Mikszáth mű fontos része, kísérője, ezek irodalmi illusztrálására Nagy Csilla műválasztása logikus volt. A Szent Péter esernyője erre a legalkalmasabbnak nevezhető, az előadás fő motívuma volt, hogy a műben fellelhető természeti vonatkozások mennyiben árnyalják az értelmezést. Az előadó számos utalást hozott különböző gondolkodóktól a természet és az ember kapcsolatának irodalmi ábrázolására. Mikszáthnál ráadásul a természet, a táj tematizálása változatos módon történik, ezekből egész tárház nyílik a Szent Péter esernyője művében. A műben az utazás megörökítése, a változó helyszínek eleve adják az eltérő táj-jellemzés lehetőségét, mellyel az író előszeretettel élt.

Dr. Nagy Csilla

Az előadást követően a Magyar Irodalomtörténeti Társaság elnöke **Gintli Tibor**, a kutatói kategóriában a Társaság Toldy Ferenc-díját adta át **Dr. Nagy Csillának**, erről [itt írtunk](#) bővebben.

Dr. Praznovszky Mihály mindjárt módosította előadása, „Be’ két ló” címét, „Be’ négy ló” – a ló mítosza Mikszáth műveiben címre. Javítva önmagát a címadásban, hiszen *A körtvélyesi csínyben* a hintó elé fogott négy lovat csodálják a hozzáértők, nem kettőt – mondta el az előadó.

Dr. Praznovszky Mihály

Mikszáth szinte valamennyi írásában előfordul a ló, a derék állatnak a XIX. század az utolsó évszázada – mondta Praznovszky, amiben teljesen igazat adhatunk neki. Az irodalomtörténész számos példát hozott arra, mennyire meghatározó volt a ló Mikszáth korában, ezáltal a műveiben is, de arra is utalt, maga az író előre érzékelt, sőt megtapasztalta a négylábú háttérbe szorulását. Mikszáth műveiben a kovácsműhely fontos színhely volt, témái fontos eleme, ahogyan a lovászok, kocsisok és minden kapcsolódó szakma alanyai is.

Dr. Kovács Anna irodalmi muzeológus, a Mikszáth Kálmán Társaság elnöke szintén természetközeli témát választott – *Mikszáth fái* címmel.

Dr. Kovács Anna

Mikszáth műveiben számtalan fajtája jelenik meg, írt almafáról, nyírfáról, cédrusról, hársfáról, tölgyfáról és sok másról. Önmagát is így jellemezte: „*olyan vagyok, mint egy kiszáradt körtefa, már igen csak kevés gyümölcsöt lehet lerázni rólam*” vagy „*olyan vagyok mint egy vén diófa, már csak nagyon kelleetlenül hozom a gyümölcsömet* – idézett Kovács Anna az írótól.

Mikszáth vonzódott a virágzó almafákhoz, amiket Nógrádban bőségesen láthatott, de műveiből számos példa hozható, hogy más fafajták legalább ennyire közel álltak hozzá.

Zárásul, **Csach Gábor** művészettörténészként, *Réti Zoltán Mikszáth akvarelljei* címmel tartott előadást.

Csach Gábor

Megtudhattuk, hogy Mikszáth maga felügyelte könyvei illusztrálását, így nem véletlen hogy a kor jeles művészei nyertek erre felkérést, így Bihari Sándor, Vágó Pál, Neogrády Antal az akvarellekben, Dörre Tivadar, Jankó János többek között a grafikákban.

A későbbi Mikszáth kiadások illusztrátorai is kiválóak voltak, pl. Kass János, Würtz Ádám, Borsos Miklós, Gyulai Líviusz.

Réti Zoltán festészetét meghatározta az akvarell – amely ősi, ráadásul nehéz festészeti technika – jellemzett Csach, bár Réti maga nem kedvelte az akvarellt, az olajfestészet híve volt, de mégis a 292 művéből, 213 akvarell, amit ezt a festőművész katalógusa tartalmazza.

Réti és Mikszáth kapcsolódását palóc polihisztorságukban látta Csach, azzal a „kis” különbséggel, hogy Mikszáthnak sikerült saját műfaját európai nagyságban művelni, addig Réti megmaradt a szülőföldjén polihisztornak.

Természetesen a vetítettképes előadáson Réti több akvarell műve is megjelent a 26 db-os Mikszáth illusztrációiból.

A konferencia végén Pásztor Éva röviden bemutatta Mikszáth Kálmán 175. születésnapja tiszteletére megjelent, Mauks Kornélia: Sógorom Mikszáth Kálmán című könyvet, az előtérben ezen kívül megvásárolható volt Pásztor Éva A halhatatlan Mikszáth Kálmán című kötete és Miskolczy-Simon János A Mikszáth-család története című füzeté is. Mindhárom könyv a Mikszáth könyves téka sorozatát gazdagítja.

2022. január

Összeállította és jelöletlen fotók: Nagy László